

prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seria: pedahohichni nauky. 42(3). S. 127-143. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/1820> [in Ukrainian]

9. Repetukha, Yu. (2024). Rozvytok liderskoi kompetentnosti maibutnix viiskovykh ofitseriv u viiskovykh akademiakh: pedahohichni metodyky ta umovy [Development of leadership competence of future military officers in military academies: pedagogical methods and conditions]. Zhurnal politolohii ta doslidzhen bezpeky. 5(2). S. 55-61. [in Ukrainian]

10. Yahupov, V., Lyman, R., & Biloshytskiy, V. (2024). Sutnist, struktura i zmist liderskoi kompetentnosti yak providnoho komponenta viiskovo-profesiinoi kompetentnosti suchasnoho ofitsera za dosvidom krain NATO [The essence, structure and content of leadership competence as a leading component of the military-professional competence of a modern officer based on NATO countries' experience]. Molod i rynek. No 4/224. S. 49-61. URL: <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/304403> [in Ukrainian]

11. Patil, R., & Chopra, A. (2025). Digital leadership practices in global military forces: Insights for governance and technological adaptation in defense organizations. Journal of Theoretical Accounting Research. 21(1). P. 41-53. URL: https://www.researchgate.net/publication/394625838_Digital_Leadership_Practices_In_Global_Military_Forces_In_sights_For_Governance_And_Technological_Adaptation_In_Defense_Organizations [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БОНДАРЄВ Дмитро – здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії, заступник начальника факультету логістики по роботі з особовим

складом, підполковник Національної академії Національної гвардії України.

Наукові інтереси: інформаційне середовище як чинник розвитку лідерської компетентності майбутніх офіцерів.

БРОВЧАК Людмила – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та соціальних питань Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: інформаційне середовище як чинник розвитку лідерської компетентності майбутніх офіцерів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BONDARIEV Dmytro – PhD (Doctor of Philosophy) degree candidate, Deputy Head of the Faculty of Logistics for Personnel Management (Work with Personnel), Lieutenant Colonel, National Academy of the National Guard of Ukraine.

Scientific interests: information environment as a factor in the development of leadership competence of future officers.

BROVCHAK Liudmyla – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Vice-Rector of Scientific and Educational Work and Social Issues Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: information environment as a factor in the development of leadership competence of future officers.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.

УДК 378.147:37.018.43:159.954

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-481-485

ЛІСОВИЙ Михайло –

аспірант кафедри педагогіки і освітнього менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2431-7060>

e-mail: mishalisovyi@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ТА ЗМІШАНОМУ ФОРМАТАХ НАВЧАННЯ

У статті розглянуто проблему розвитку та стимулювання творчого мислення майбутніх фахівців в умовах дистанційного і змішаного навчання, що набуває особливої актуальності в контексті цифровізації освіти та гнучких освітніх траєкторій. Проаналізовано сутність творчого мислення як важливої складової професійної компетентності здобувачів освіти та визначено чинники, які впливають на його формування в онлайн- і комбінованому освітньому середовищі. Обґрунтовано комплекс педагогічних умов стимулювання творчого мислення: створення безпечного психологічного та мотиваційного простору; застосування проблемно-пошукових і проєктних методів; організація інтерактивної цифрової взаємодії та співпраці; забезпечення автономії здобувачів із якісним тьюторським супроводом; використання формульованого оцінювання, рефлексії та творчих завдань із відкритим результатом; інтеграція цифрових інструментів для генерації ідей, візуалізації та спільного конструювання продукту. Окреслено практичні орієнтири впровадження зазначених умов у дистанційному та змішаному форматах (структурування курсу, добір активностей, критерії оцінювання, підтримка академічної доброчесності). Результати можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти для проєктування навчальних курсів і підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

У статті розкрито проблему стимулювання творчого мислення майбутніх фахівців у дистанційному та змішаному форматах навчання. Уточнено сутність творчого мислення як інтегративної складової професійної компетентності, що забезпечує генерування ідей, гнучке застосування знань і створення оригінальних рішень у професійно значущих ситуаціях. Визначено чинники розвитку креативності в цифровому освітньому середовищі (мотиваційні, методичні, цифрово-інструментальні, комунікативні та рефлексивні) і обґрунтовано комплекс педагогічних умов її стимулювання: формування психологічно безпечного й мотиваційного простору; використання проблемно-пошукових і проєктних методів; організація інтерактивної онлайн-співпраці; поєднання автономії здобувачів із тьюторським супроводом; застосування формульованого оцінювання, рефлексії та завдань із відкритим результатом; інтеграція цифрових інструментів для генерації, візуалізації й спільного конструювання продукту. Окреслено практичні орієнтири реалізації зазначених умов через структурування курсу, добір активностей, визначення прозорих критеріїв оцінювання та підтримку академічної доброчесності.

Ключові слова: творче мислення, стимулювання творчості, майбутні фахівці, педагогічні умови, дистанційне навчання, змішане навчання, цифрове освітнє середовище, інтерактивні методи, проєктне навчання, проблемне навчання, формульоване оцінювання, рефлексія, тьюторський супровід.

LISOVYI Mykhailo –

Postgraduate student of the Department of Pedagogy and Educational Management

Vinnytsia State Pedagogical University

named after Mykhailo Kotsiubynskyi

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2431-7060>

e-mail: mishalisovy@gmail.com

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR STIMULATING CREATIVE THINKING OF FUTURE SPECIALISTS IN DISTANCE AND BLENDED LEARNING FORMATS

The article addresses the issue of developing and stimulating creative thinking in future specialists within distance and blended learning formats, which is gaining particular relevance in the context of the digitalization of education and flexible learning pathways. The essence of creative thinking is analyzed as an important component of students' professional competence, and the factors influencing its formation in online and blended educational environments are identified. A set of pedagogical conditions for stimulating creative thinking is substantiated, including: the creation of a psychologically safe and motivational environment; the use of problem-based and project-based methods; the organization of interactive digital communication and collaboration; ensuring learner autonomy combined with high-quality tutoring support; the application of formative assessment, reflection, and open-ended creative tasks; and the integration of digital tools for idea generation, visualization, and collaborative product development. Practical guidelines for implementing these conditions in distance and blended learning formats are outlined (course structuring, selection of activities, assessment criteria, and support of academic integrity). The results can be used by higher education instructors to design courses and improve the quality of professional training for future specialists.

The article further elaborates on the problem of stimulating creative thinking in future specialists in distance and blended learning. The concept of creative thinking is clarified as an integrative component of professional competence that ensures idea generation, flexible application of knowledge, and the development of original solutions in professionally significant situations. The factors influencing creativity development in the digital educational environment (motivational, methodological, digital-instrumental, communicative, and reflective) are identified, and a comprehensive set of pedagogical conditions for its stimulation is substantiated: creating a psychologically safe and motivating environment; applying problem-based and project-based methods; organizing interactive online collaboration; combining learner autonomy with tutoring support; using formative assessment, reflection, and open-ended tasks; and integrating digital tools for idea generation, visualization, and collaborative product construction. Practical orientations for implementing these conditions through course structuring, selection of activities, transparent assessment criteria, and support of academic integrity are defined.

Key words: creative thinking; creativity stimulation; future specialists; pedagogical conditions; distance learning; blended learning; digital educational environment; interactive methods; project-based learning; problem-based learning; formative assessment; reflection; tutoring support.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Актуальність теми формування педагогічних умов щодо стимулювання творчого мислення майбутніх фахівців у дистанційному та змішаному форматах навчання зумовлена тим, що цифровізація освіти й поширення дистанційного й змішаного навчання вимагають переорієнтації навчального процесу з передачі знань на розвиток дивергентного мислення, креативності, здатності генерувати альтернативні рішення та працювати з невизначеністю. Водночас сам перехід в онлайн або змішаний формат не гарантує творчого розвитку: вирішальними стають педагогічні умови (проекування відкритих завдань, організація співпраці, формувальне оцінювання, рефлексія, підтримка навчальної взаємодії), які забезпечують активну діяльність і створення студентами власних продуктів. Наукове підґрунтя проблеми формують праці з теорії та моделей змішаного чи онлайн-навчання (Garrison, Anderson, Archer – Community of Inquiry; Garrison і Vaughan – blended learning), а також дослідження концептуалізації змішаного навчання [1–4].

Дотично до розвитку творчого мислення в цифровому навчанні представлені емпіричні та оглядові роботи, що аналізують, як цифрові формати та інструменти можуть стимулювати креативність, зокрема М. Pikhart щодо впливу digital learning на creativity; дослідження про креативність у blended learning-середовищі Х. Gu [2, 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському дискурсі питання змішаного й дистанційного навчання та педагогічних умов його

реалізації розглядають Н. Муқан (сутність і особливості змішаного навчання), І. Воротникова (дистанційне та змішане навчання як інструмент професійного розвитку), І. С. Мінтій (визначення й концептуалізація blended learning), а також В. Воушук та співавтори (педагогічні умови впровадження змішаного навчання у ЗВО).

Мета статті – теоретично обґрунтувати та визначити педагогічні умови стимулювання творчого мислення майбутніх фахівців у дистанційному та змішаному форматах навчання, а також окреслити дієві підходи, методи й інструменти організації освітнього процесу, що забезпечують активізацію творчої діяльності здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізовано сутність творчого мислення як інтегративної особистісно-професійної якості, що виявляється у здатності генерувати нові ідеї, бачити проблему з різних позицій, встановлювати нестандартні зв'язки між відомими явищами, гнучко застосовувати знання у змінених умовах та створювати оригінальний продукт діяльності. Творче мислення розглядається не лише як когнітивна характеристика (дивергентність, гнучкість, оригінальність, критичність), а й як складова професійної компетентності майбутнього фахівця, що поєднує мотиваційний, ціннісний, операційний та рефлексивний компоненти. У сучасному професійному середовищі саме здатність до творчого розв'язання завдань, адаптації до нових умов, ініціативності та інноваційності визначає конкурентоспроможність випускника [1, 3].

Встановлено, що формування творчого мислення в умовах дистанційного та змішаного

навчання має специфічні особливості, пов'язані з цифровим характером взаємодії, автономізацією навчальної діяльності та трансформацією ролі викладача. У цьому контексті визначено низку чинників, які впливають на розвиток творчого мислення здобувачів освіти.

По-перше, мотиваційний чинник, що передбачає створення внутрішньої зацікавленості, особистісної значущості завдань та можливості вибору індивідуальної освітньої траєкторії. По-друге, педагогічно-методичний чинник, який охоплює використання проблемно-пошукових, дослідницьких, проєктних та кейс-методів, завдань відкритого типу, міждисциплінарних інтеграцій, що стимулюють дивергентне мислення [2, 3].

По-третє, цифрово-інструментальний чинник, пов'язаний із використанням інтерактивних платформ, сервісів для спільної роботи, візуалізації ідей, створення мультимедійних продуктів, що розширюють можливості креативного самовираження. По-четверте, комунікативний чинник, який реалізується через організацію онлайн-дискусій, колективних проєктів, взаємооцінювання та зворотного зв'язку, що сприяють обміну ідеями та розвитку критичного мислення. По-п'яте, рефлексивний чинник, який забезпечує усвідомлення власного творчого процесу, аналіз труднощів і досягнень, формування здатності до самооцінювання та саморозвитку [1, 4].

Саме тому, творче мислення постає як системоутворювальний компонент професійної підготовки майбутніх фахівців, а його ефективне формування в онлайн- та змішаному освітньому середовищі можливе за умови цілеспрямованого поєднання мотиваційних, методичних, цифрових, комунікативних і рефлексивних впливів у межах цілісної педагогічної стратегії.

Комплекс педагогічних умов стимулювання творчого мислення у дистанційному та змішаному форматах навчання доцільно розглядати як цілісну систему взаємопов'язаних впливів, що забезпечують готовність здобувачів до пошуку нових ідей, подолання стереотипних способів дії та створення оригінального навчально-професійного продукту. У цифровому освітньому середовищі ці умови мають компенсувати дефіцит безпосередньої взаємодії, підсилювати мотивацію та забезпечувати організаційну підтримку творчого процесу (рис. 1).

Створення безпечного психологічного та мотиваційного простору є базовою передумовою креативної активності, оскільки творчість пов'язана з невизначеністю, ризиком помилки й потребою публічно презентувати власні ідеї. Атмосфера довіри, толерантне ставлення до помилок, підтримка ініціативи та етична комунікація знижують тривожність і бар'єр самовираження, а професійно значущі завдання та визнання зусиль формують внутрішню мотивацію, що стимулює пошук нестандартних рішень. Застосування проблемно-пошукових і проєктних методів виступає дієвим механізмом розвитку творчого мислення, адже орієнтує навчання не на відтворення знань, а на їх активне використання

для розв'язання реальних або наближених до професійних ситуацій. Проблемні запитання, кейси, дослідницькі завдання та проєктна діяльність створюють умови, у яких можливі кілька шляхів до результату, що активізує дивергентне мислення, уміння висувати гіпотези, аргументувати вибір та конструювати оригінальні продукти [2, 4].

Рис. 1. Комплекс педагогічних умов стимулювання творчого мислення у дистанційному та змішаному навчанні

Організація інтерактивної цифрової взаємодії та співпраці є важливою, оскільки творче мислення посилюється в процесі обміну ідеями, зіставлення позицій та колективного уточнення рішень. У дистанційному й змішаному навчанні спеціально спроектована взаємодія (онлайн-дискусії, робота в малих групах, взаємооцінювання, колективні обговорення) забезпечує “ефект співтворчості”, розширює спектр ідей і сприяє формуванню критичного мислення як необхідного компонента творчого пошуку.

Забезпечення автономії здобувачів із якісним тьюторським супроводом обґрунтовується тим, що креативність потребує свободи вибору (теми, темпу, способу виконання, формату продукту), однак у цифровому середовищі надмірна автономія без підтримки може призводити до дезорганізації та зниження результативності. Тьюторський супровід через консультації, чіткі орієнтири, проміжні контрольні точки, запитання-навігатори та підтримувальний зворотний зв'язок допомагає зберегти баланс між самостійністю та структурою, що створює сприятливі умови для продуктивної творчої діяльності [3, 4].

Використання формувального оцінювання, рефлексії та творчих завдань із відкритим результатом є необхідним, оскільки каральна модель оцінювання й орієнтація лише на “правильну відповідь” знижують готовність експериментувати. Формувальне оцінювання, спрямоване на прогрес, деталізований зворотний зв'язок і можливість доопрацювання, підтримує пошукову активність, а рефлексивні практики (самооцінка, аналіз стратегії, усвідомлення труднощів і досягнень) перетворюють досвід

творчого розв'язання завдань на стійку компетентність. Завдання з відкритим результатом забезпечують простір для оригінальності, варіативності та індивідуального стилю виконання [1, 3].

Інтеграція цифрових інструментів для генерації ідей, візуалізації та спільного конструювання продукту підсилює творчий процес, оскільки технології розширюють можливості організації мислення та комунікації. Засоби для мозкового штурму, мапування ідей, створення схем, прототипів, мультимедійних матеріалів і спільного редагування дозволяють швидко фіксувати та структурувати задум, бачити взаємозв'язки, моделювати рішення й колективно вдосконалювати продукт, що є особливо цінним у змішаному та дистанційному форматах.

Отже, обґрунтований комплекс педагогічних умов діє синергійно: психологічна безпека та мотивація створюють готовність до творчості, активні методи забезпечують механізм її розвитку, інтерактивна взаємодія й автономія з тьюторською підтримкою організують процес, а формувальне оцінювання, рефлексія та цифрові інструменти забезпечують сталість прогресу й результативність творчої діяльності в онлайн- та комбінованому освітньому середовищі.

Окреслення практичних орієнтирів упровадження визначених умов у дистанційному та змішаному навчанні є необхідним, адже саме організаційно-методичні рішення забезпечують перехід від теорії до стабільної, керованої практики. Без чіткого структурування курсу, продуманих активностей, прозорих критеріїв оцінювання та підтримки академічної доброчесності стимулювання творчого мислення стає фрагментарним і менш результативним [2, 3].

Структурування курсу (логіка модулів, зрозумілі цілі, календар, поєднання синхронних і асинхронних елементів, контрольні точки) знижує перевантаження в онлайн-середовищі й підтримує автономну роботу здобувачів. Добір активностей має бути діяльним: проблемні кейси, проекти, дослідження, дискусії, групова співпраця та взаємооцінювання створюють ситуації відкритого результату й активізують креативний пошук. Прозорі критерії (оригінальність, обґрунтованість, практична цінність, якість продукту/презентації, внесок у команду) підвищують об'єктивність і підтримують готовність експериментувати, особливо за умов формуального оцінювання з можливістю доопрацювання. Підтримка академічної доброчесності в дистанційному форматі забезпечується індивідуалізованими завданнями, процесним контролем (етапи, чернетки), коректним цитуванням, короткими усними захистами та реєр-ревію, що гарантує автентичність результатів і реальний розвиток творчого мислення.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. У результаті дослідження встановлено, що творче мислення є системоутворювальним компонентом професійної компетентності майбутніх фахівців і визначає їхню здатність до інноваційної діяльності, адаптації до змін та ефективного розв'язання нестандартних професійних завдань. Умови цифровізації освіти, поширення дистанційного та змішаного форматів

навчання зумовлюють необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу на розвиток креативності здобувачів освіти. Матеріали статті можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти для проектування навчальних курсів і підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у цифровому середовищі.

Обґрунтовано, що стимулювання творчого мислення в онлайн- та комбінованому освітньому середовищі забезпечується комплексом взаємопов'язаних педагогічних умов: створенням безпечного психологічного й мотиваційного простору; застосуванням проблемно-пошукових і проектних методів; організацією інтерактивної цифрової взаємодії та співпраці; поєднанням автономії здобувачів із тьюторським супроводом; використанням формуального оцінювання, рефлексії та завдань із відкритим результатом; інтеграцією цифрових інструментів для генерації ідей і спільного конструювання продукту. Доведено, що ефективність реалізації цих умов залежить від чіткого структурування курсу, продуманого добору активностей, прозорих критеріїв оцінювання та дотримання принципів академічної доброчесності.

Таким чином, дистанційний і змішаний формати навчання за умови методично обґрунтованої організації не лише не обмежують розвиток творчого мислення, а й відкривають додаткові можливості для його активізації через цифрові ресурси, варіативність форм взаємодії та персоналізацію освітньої траєкторії. Перспективи подальших досліджень убагачуються в емпіричній перевірці ефективності запропонованих умов та розробленні діагностичних інструментів оцінювання рівня сформованості творчого мислення майбутніх фахівців у цифровому освітньому середовищі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. European Commission, Joint Research Centre. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). Luxembourg: Publications Office of the European Union. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en.
2. Havrylyshena O. O. Elektronnyi pidruchnyk yak chynnyk formuvannia tsyfrovoyi kompetentnosti vchytelia. *Pisliadyploмна osvita. Poltava: M. V. Ostrohradskiyi Poltava Academy of Continuous Education*. 2022. Vyp. 4(205). S. 93–100. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4\(205\)-93-100](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4(205)-93-100).
3. Mishra P., Koehler M. J. *Technological Pedagogical Content Knowledge*. East Lansing, MI, USA: Michigan State University. URL: <https://rediee.cl/wp-content/uploads/Mishra-Koehler.pdf>.
4. UNESCO. UNESCO's ICT Competency Framework for Teachers. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. URL: <https://www.unesco.org/en/digital-competencies-skills/ict-cft>.

REFERENCES

1. European Commission, Joint Research Centre. (2026). Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu) [Digital Competence Framework for Educators]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en [in Luxembourg]
2. Havrylyshena, O. O. (2022). Elektronnyi pidruchnyk yak chynnyk formuvannia tsyfrovoyi kompetentnosti vchytelia

[The electronic textbook as a factor in shaping a teacher's digital competence]. *Pisliadyplomna osvita – Postgraduate Education*. Poltava: M. V. Ostrohradskiyi Poltava Academy of Continuous Education. 4(205). S. 93–100. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4\(205\)-93-100](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4(205)-93-100) [in Ukrainian]

3. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2026). *Technological Pedagogical Content Knowledge [Technological Pedagogical Content Knowledge]*. East Lansing, MI, USA: Michigan State University. URL: <https://rediie.cl/wp-content/uploads/Mishra-Koehler.pdf> [in USA]

4. UNESCO. (2026). *UNESCO's ICT Competency Framework for Teachers [UNESCO's ICT Competency Framework for Teachers]*. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. URL: <https://www.unesco.org/en/digital-competencies-skills/ict-cft> [in France]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛІСОВИЙ Михайло – аспірант кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: педагогічні умови стимулювання творчого мислення майбутніх фахівців у дистанційному та змішаному форматах навчання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LISOVYI Mykhailo – Postgraduate student of the Department of Pedagogy and

Educational Management, Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskiyi.

Scientific interests: pedagogical conditions for stimulating creative thinking of future specialists in distance and blended learning formats.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.

УДК 372:37.035

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-485-488

МАРТИН Аліна –

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8886-2585>
e-mail: tarapakamartin@gmail.com

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ**

У статті проаналізовано особливості формування екологічної культури в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, а також окреслено основні складники забезпечення наступності змісту між закладом дошкільної освіти та початковою школою.

Сучасний освітній простір орієнтується на розвиток особистості, її потреб і можливостей, що зумовлює постійне оновлення всіх рівнів освіти. Одним із ключових принципів такого оновлення є принцип наступності, який забезпечує перехід дитини з одного етапу навчання на інший та підтримує цілісність освітнього процесу.

Забезпечення наступності у процесі формування екологічної культури передбачає гармонізацію освітніх цілей, змістових пріоритетів, методичного супроводу та організаційних форм навчання в дошкільному та початковому навчанні. Це забезпечує побудову безперервного та послідовного ланцюга екологічних знань і практичних навичок, що розвиваються поступово та системно.

Екологічна культура є важливим складником природничої освіченості дитини. Вона охоплює усвідомлення взаємозалежності людини й природи, розуміння правил відповідальної поведінки у навколишньому середовищі, а також здатність застосовувати ці знання в реальних життєвих ситуаціях. Дошкільний вік створює найкращі умови для початкового формування таких уявлень, оскільки діти цього віку емоційно відкриті до пізнання природи й відчувають себе органічною частиною довкілля. Учні молодших класів, завдяки розвитку наочно-образного мислення, здатні більш усвідомлено засвоювати екологічні знання та робити висновки щодо необхідності збереження природних ресурсів.

Структура екологічної культури дошкільників включає сформовані уявлення про природу, елементарні екологічні знання, інтерес до її вивчення, уміння дбати про довкілля й брати участь у нескладних природоохоронних заходах. У молодшому шкільному віці ці компоненти ускладнюються: діти починають розуміти закономірності природних процесів, усвідомлюють власний вплив на навколишнє середовище та поступово набувають досвіду екологічно відповідальної поведінки. Екологічна культура формується як у межах навчальних предметів, так і через позаурочну діяльність – спостереження, екскурсії, дослідницьку роботу, участь у проєктах.

Особливості формування екологічної культури залежать від вікових можливостей дітей, методичних підходів педагогів, а також створення сприятливого розвивального середовища в закладі освіти. Важливими є добір відповідних методів, форм і засобів роботи, що забезпечують результативність екологічної освіти на різних вікових ступенях.

Таким чином, послідовне впровадження принципу наступності в екологічній освіті дітей дошкільного та молодшого шкільного віку сприяє формуванню стійких екологічних уявлень, ціннісних орієнтацій і поведінкових навичок, що забезпечують розвиток екологічної культури як важливої складової особистісного становлення.

Ключові слова: екологічна культура, принцип наступності, діти дошкільного віку, молодші школярі, заклад дошкільної освіти, початкова школа.

MARTIN Alina –

Doctor Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Methods of Preschool
and Primary Education of the
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8886-2585>
e-mail: tarapakamartin@gmail.com